

Аналітичний звіт

**СУСПІЛЬНІ НАСТРОЇ
ТА ОЧІКУВАННЯ
МЕШКАНЦІВ
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ
ГРОМАДИ**

Квітень 2026

ЗМІСТ

МЕТА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	3
ВИСНОВКИ	5
ОЦІНКА БЕЗПЕКИ, ІНСТИТУЦІЙНА ДОВІРА ТА КАНАЛИ КОМУНІКАЦІЇ	7
КОМУНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА, СОЦІАЛЬНА СФЕРА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА	20
ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ	27
ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ	35
ІДЕНТИЧНІСТЬ, МОВА ТА СИМВОЛІЧНИЙ ПРОСТІР.....	42

Матеріал підготовлений БО «Фонд громади міста Херсон «Захист» у рамках проєкту «Голос херсонців для стійкості та відновлення громади» у межах Проєкту «Імпульс», що реалізовується Міжнародним фондом «Відродження» та Фондом Східна Європа за фінансування Норвегії (Norad) та Швеції (Sida). Зміст матеріалу не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження», Фонду Східна Європа, Уряду Норвегії та Уряду Швеції

МЕТА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою соціологічного дослідження є комплексне вивчення потреб, очікувань та громадських настроїв жителів Херсонської громади в умовах повномасштабної війни та вимушеного переселення.

Методологія дослідження передбачала поєднання кабінетного аналізу, а також кількісних і якісних соціологічних методів. На першому етапі було здійснено кабінетне дослідження, що включало аналіз наявної нормативно-правової бази, стратегічних документів, аналітичних звітів, а також медіа-контенту, присвяченого ситуації в Херсоні та процесам його відновлення. Це дозволило окреслити контекст, ключові виклики та наявні підходи до відновлення громади.

Емпірична частина дослідження базувалася на серії кількісних онлайн-опитувань жителів Херсонської громади – як тих, хто проживає у місті, так і тих, хто перебуває за його межами. Загалом на базі дослідницької онлайн-панелі Херсонської громади було проведено 6 опитувань за такими темами:

1. Оцінка поточної ситуації в Херсонській громаді. Проблеми та потреби громади. Довіра до владних структур та громадських інститутів (польовий етап проводився 10–30 листопада 2025 р.).
2. Психоемоційний та безпековий стан, канали інформування населення та згуртування в Херсоні (10–30 грудня 2025 р.).
3. Громадське бачення відбудови та відновлення Херсона (10–26 січня 2026 р.).
4. Освіта, культура, екологія: громадське бачення стану та перспектив відновлення в Херсоні (10–26 лютого 2026 р.).
5. Перспективи повернення херсонців у громаду (5–20 березня 2026 р.).
6. Ідентичність херсонців, символи міста та комеморація (5–20 квітня 2026 р.)

У кожному опитуванні взяли участь щонайменше 400 респондентів. У вибірці представлені як херсонці, які зараз знаходяться в громаді, так і ті, хто виїхав з Херсона після 24.02.2022 і перебуває зараз в інших областях України або за кордоном. Більш детально з методологією проведених онлайн-досліджень можна ознайомитися на сайті <https://pochuty.ks.ua/>

Додатково, для забезпечення можливості аналізу змін у часі, використовувалися дані попередніх соціологічних досліджень, проведених на замовлення Фонду громади міста Херсон «Захист» у 2023–2025 роках. Це дозволило простежити ключові тенденції, порівняти поточні показники з попередніми вимірами та оцінити динаміку громадських настроїв, потреб і оцінок жителів Херсонської громади в умовах тривалої війни.

Якісна складова дослідження включала проведення 6 фокус-групових дискусій (загалом 60 респондентів) та 12 глибинних інтерв'ю. Глибинні інтерв'ю були проведені з представниками громадського сектору, волонтерами, науковцями, державними службовцями та підприємцями. Фокус-групові дискусії об'єднали співробітників різних установ, серед яких комунальні служби, бізнес, органи влади та гуманітарний сектор.

Підбір учасників для якісного етапу дослідження був орієнтований переважно на експертне середовище, а не на забезпечення репрезентативного зрізу населення. Ця частина дослідження була спрямована на вивчення ключових викликів і процесів у громаді, уточнення дизайну кількісних інструментів, а також збір пропозицій, ідей і практичних рекомендацій щодо відновлення та забезпечення стійкості Херсонської громади. Відповідно, до складу учасників були залучені люди, які мають релевантний досвід роботи.

Соціологічне дослідження на замовлення Фонду громади міста Херсон «Захист» провели спеціалісти ГО Херсонське обласне відділення Соціологічної асоціації України (керівник М.Гоманюк) і ТОВ Нью Імідж Маркетинг Груп (керівник О.Сінаюк).

ВИСНОВКИ

Загалом результати дослідження демонструють складну та суперечливу конфігурацію громадських настроїв у Херсонській громаді, яка формується під впливом щоденних обстрілів і дронних ударів, пережитого досвіду окупації, а також невизначеності щодо майбутнього.

1. Ключовим фактором, що визначає повсякденне життя мешканців, залишається безпекова ситуація. Вона має тенденцію до погіршення та чинить комплексний вплив на всі сфери життя громади.
2. Психоемоційний стан херсонців, які знаходяться в громаді, є депресивним. Зростають тривога, зневіра і виснаження. В помітно кращому становищі знаходиться та частина громади, яка виїхала за межі громади в інші регіони України або закордон. Хоча вони стикаються з низкою викликів на нових місцях проживання, фіксується поступова позитивна динаміка їхнього стану. Водночас спостерігається своєрідний перелом у настроях цієї групи. Багато хто утверджується в думці, що виїзд має не тимчасовий, а довгостроковий або навіть постійний характер.
3. Розділена громада продовжує жити в єдиному інформаційному полі. Ті, хто виїхав за межі громади, щоденно передивляються херсонські новини. Головним джерелом інформації є телеграм-канали.
4. Перспективи повернення населення після завершення бойових дій значною мірою визначаються двома ключовими факторами. По-перше, це питання житла. Власне житло виступає головним «якорем», що пов'язує херсонців із малою батьківщиною. Другим важливим чинником є ситуація на ринку праці. Значна частина тих, хто виїхав, змушена була погодитися на роботу, нижчу за їхній попередній професійний і соціальний статус. У цьому контексті прагнення відновити свій соціальний статус та професійну реалізацію стає одним із визначальних мотивів, що впливає на рішення про повернення або остаточне закріплення на новому місці.
5. Експертне середовище вважає, що найбільш дієвим інструментом відновлення після закінчення бойових дій може стати створення спеціальної економічної зони з пільговим оподаткуванням.
6. Херсонці демонструють виразну орієнтацію на майбутнє. Зокрема, ідея побудови після завершення бойових дій «принципово нового міста», а не відновлення старого, є досить популярною.
7. У ставленні до гуманітарної допомоги простежується певна напруга. Експертне середовище критично оцінює залежність від гуманітарної підтримки; водночас для населення вона залишається важливим елементом життя у прифронтовому місті.
8. У сфері освіти зростає втома від дистанційного формату навчання.

9. Громадська довіра до військових адміністрацій є відносно невисокою, що контрастує з очікуваним ефектом «єднання навколо прапору». Хоча водночас зростає довіра до тих інституцій, які забезпечують безпосередній і видимий результат своєї діяльності, зокрема до комунальних служб і ДСНС.

Головні причини кризи довіри до влади є наступними:

- Джерелом довіри до призначених органів влади є ефективність у вирішенні проблем, в той час, коли безпекова ситуація не дозволяє продемонструвати позитивну динаміку в цьому напрямку.
- Модель влади, де реальні повноваження сконцентровані на обласному рівні, не відповідає уявленням херсонців про роль міста і громади. Для мешканців громади характерною є насамперед локальна ідентифікація. Вони передусім херсонці і одночасно громадяни України, тоді як регіональний рівень (область) практично не виступає значущим елементом їхньої ідентичності. Відповідно, більш бажаною є модель прямої взаємодії «громада – центр», чи принаймні така конфігурація, де міська влада не виглядає повністю підпорядкованою обласній.
- Військова адміністрація надто обмежено використовує інструменти, які могли б зменшити дистанцію між владою та громадою. Зокрема, діалог, активне залучення мешканців до обговорення рішень, пояснення своїх дій, створення відчуття участі та впливу.

10. Якщо до 2022 року Херсон залишався переважно російськомовним містом, то нині фіксується помітний зсув (принаймні на рівні декларації) у бік ширшого використання української мови в повсякденному спілкуванні – особливо на роботі та в громадських місцях. Але перехід на українську мову більшою мірою стосується тих, хто виїхав з Херсона до інших регіонів країни, де, відповідно, опинився в україномовному середовищі, ніж тих, хто залишився в місті.

ОЦІНКА БЕЗПЕКИ, ІНСТИТУЦІЙНА ДОВІРА ТА КАНАЛИ КОМУНІКАЦІЇ

Безпекова ситуація в херсонській громаді залишається складною із виразною тенденцією до погіршення. Ключовою загрозою для мешканців на сьогодні є FPV- та інші дрони, інтенсивність атак яких постійно зростає:

«Безпека – ось що змінилося найбільше. Збільшилася кількість атак дронами. Навіть порівнюючи з тим, що було рік тому, значно погіршилося». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

«Раніше лише снаряд чи «Град» долітав до автовокзалу чи до ринку, а тепер вже ці дрони там літають». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Це має комплексний негативний вплив на всі сфери життя громади. Зокрема, на економічну активність, транспортне сполучення, демографію, перспективи відновлення, психоемоційний стан мешканців, здоров'я тощо. Регулярні соціологічні дослідження в Херсонській міській громаді демонструють тенденцію до поступового зростання з кожним опитуванням частки респондентів, які зазнали прямої або опосередкованої шкоди через обстріли.

Динаміка оцінки заподіяної через обстріли шкоди: 2023-2025

Q.: Яку шкоду вам чи членам вашої родини принесли обстріли Херсону та Херсонської громади? (%)

*Множинні відповіді

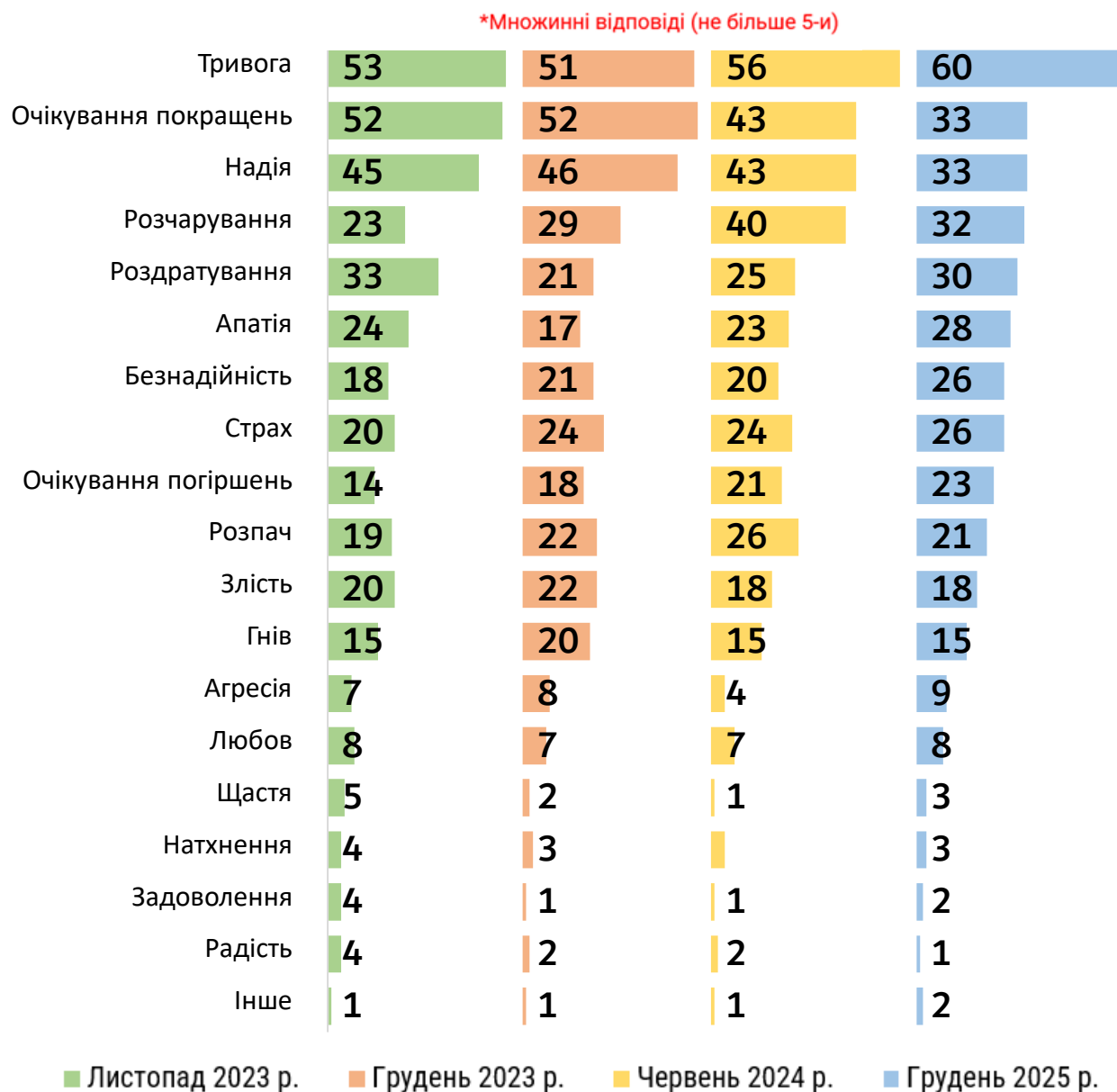
	Sep-23	Dec-23	Jun-24	Sep-24	Nov-24	Nov-25
Пошкоджено житло (квартира, приватний будинок)	35	40	51	49	53	57
Через обстріли у мене / членів моєї родини з'явилися психологічні розлади	35	40	42	47	39	41
Пошкоджено багатоквартирний будинок чи двір, де знаходиться моя квартира	27	33	40	41	38	39

Пошкоджено майно (автомобіль, господарські будівлі, дача, комунікації)	23	29	30	38	31	29
В моїй родині є загиблі	2	4	5	9	7	8
Був/-ла поранений/-а я або в моїй родині є поранені	3	5	5	8	8	7
Інше	6	5	1	5	2	4
Жодну	8	6	5	3	7	5

Динаміка емоційного стану мешканців Херсонської громади у 2023–2025 рр. відображає поступове посилення негативних переживань на тлі погіршення безпекової ситуації. Зокрема, з часом зростає частка респондентів, які відзначають тривогу, страх і розчарування, тоді як поширеність позитивних (надія, очікування покращень) поступово знижується. Це свідчить про накопичення емоційного виснаження та зменшення оптимістичних очікувань серед населення.

Динаміка характеру емоцій, які відчують херсонці в 2023-2025 рр.

Q.: Які слова краще описують Ваш настрій протягом останнього місяця? Оберіть до 5 варіантів:

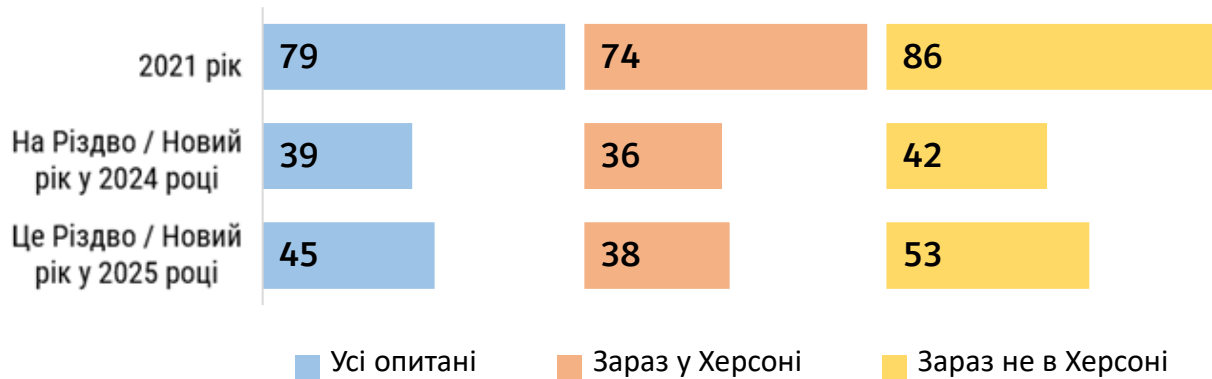

Емоційний стан мешканців також відображається у змінах повсякденних практик, зокрема святкування. Дані щодо встановлення ялинки на Різдво та Новий рік свідчать про загальне зниження «новорічного настрою» серед херсонців, що корелює з високим рівнем тривоги та виснаження. Показово, що респонденти, які виїхали з Херсона та перебувають у більш безпечних умовах, демонструють поступове відновлення елементів нормального життя, що проявляється, зокрема, у більшій готовності встановити ялинку.

Встановлення новорічної ялинки (новорічний настрій у херсонців) (N=402), %

Q.: Чи встановлювали ви новорічну ялинку на Різдво / Новий рік у 2021 році?

Q.: Чи встановлювали ви (плануєте встановити) новорічну ялинку на це Різдво/Новий рік?

Забезпечити надійний та всеохопний захист населення Херсонської громади в нинішніх умовах фактично неможливо.

По-перше, характер загроз динамічно змінюється, тоді як відповідь на них має певну інерцію. Наприклад, будівництво та облаштування захисних споруд на перших етапах війни відповідало тодішньому уявленню щодо ключових ризиків. Але зараз головну загрозу для мешканців Херсонської громади становлять FPV-дрони, які найчастіше атакують людей у транспорті і загалом під час пересування по місту. Від них потрібні інші технології захисту, які також швидко змінюються (зокрема, учасники досліджень критикували владу за зволікання часу з встановленням протидронових сіток). Відповідно, раніше реалізовані рішення дають лише частковий ефект. Принагідно зауважимо, що тільки 11% опитаних херсонців під час тривоги йдуть до укриття.

По-друге, інтенсивність атак продовжує зростати – [якщо в лютому 2026 року у Херсонській громаді фіксувалося близько 450–500 атак дронів на день, тоді як у квітні 2026 року їхня кількість зросла до 650–700 щоденно](#). Збільшується також кількість вбитих та поранених цивільних.

З огляду на масштаб загроз і викликів, з якими стикається Херсон, можна було б очікувати консолідації громади та зростання підтримки влади за принципом «єднання навколо прапору». Водночас результати дослідження показують, що цей механізм спрацьовує вибірково. Помітне зростання рівня довіри фіксується до тих державних інституцій, які безпосередньо виконують практичні функції та щоденно взаємодіють із населенням – насамперед це ДСНС та комунальні служби. Наприклад, рівень довіри до комунальників в період між липнем 2023 р. та листопадом 2025 р. зріс з 61% до 81%, а рівень недовіри

знизився з 28% до 13%. В той же час рівень недовіри до влади помітно зріс (переважно за рахунок зменшення частки тих, хто не визначитися зі своїм ставленням або не має уявлення про діяльність інституцій).

Рівень довіри до політичних та соціальних інститутів в Херсонській міській громаді (листопад 2025 р., N=403), %

Q.: Наскільки ви довіряєте...

Динаміка рівня довіри до політичних та соціальних інститутів в Херсонській міській громаді

2023-2025 рр.

	Jul-23			Dec-23			Jun-24			Sep-24			Nov-24			Nov-25		
	Довіряють	Не довіряють	Не знають	Довіряють	Не довіряють	Не знають	Довіряють	Не довіряють	Не знають	Довіряють	Не довіряють	Не знають	Довіряють	Не довіряють	Не знають	Довіряють	Не довіряють	Не знають
Державній службі з надзвичайних ситуацій у Херсоні	87	4	9	92	4	4	91	6	3	91	6	3	93	5	2	91	4	5
Військовим у Херсоні	90	3	7	90	5	5	85	10	5	92	5	3	89	8	3	88	7	5
Херсонським волонтерам	85	6	9	87	6	7	91	7	2	90	7	3	85	11	4	85	8	7
Херсонським комунальним підприємствам	61	28	11	81	14	5	78	18	4	81	16	3	83	14	3	81	13	6
Поліції міста Херсон	56	28	16	54	35	11	53	42	5	56	40	4	53	43	4	47	47	6
Херсонській міській військовій адміністрації	28	51	21	28	57	15	30	61	9	36	60	4	34	60	6	34	56	10
Херсонській обласній військовій адміністрації	32	46	22	31	53	16	32	59	9	34	62	4	42	53	5	29	60	11

Якісна складова дослідження (фокус-групи та глибинні інтерв'ю) дозволяє більш детально пояснити таку конфігурацію рейтингів.

Оскільки військова адміністрація є призначеною, а не обраною інституцією, у неї немає можливості спертися на мандат довіри мешканців. Нерідко учасники дослідження навіть додатково акцентували увагу на тому, що влада для громади є не місцевою («живуть у Миколаєві, сюди щодня приїждвають на роботу»), не самостійною відносно обласної військової адміністрації («якщо подивитися по фотографіях заходів, Прокудін та Шанько завжди разом ходять, і одразу видно, хто з них головний») і сторонньою щодо Херсона («призначили з поліції та прокуратури»).

Отже, єдиним джерелом легітимності військової адміністрації є ефективність дій. Ті учасники дослідження, які висловили позитивні оцінки діяльності влади, підкреслювали саме цю її рису – здатність до швидкого та ефективного ухвалення рішень без зайвої бюрократії та публічних дискусій («вони просто оперативно вирішують проблему»). Водночас поточний безпековий контекст такий, що продемонструвати успішне вирішення проблем громади наразі неможливо. Це і є головна причина кризи довіри. Обмежена ефективність заходів, які здійснюються для посилення безпеки, створює сприятливе тло для розповсюдження думок про неефективність витрат, корупцію, закритість, нещирість у комунікації з населенням тощо:

«Не стільки укриття робили, скільки бюджет дерибанили на цьому». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

«Звітують, що дрони збивають, хоча ми бачимо величезний щоденний об'єм застосування дронів по цивільних, по інфраструктурі. Відповідно, люди просто не вірять цим речам і не сприймають, що влада говорить». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Загалом, для експертного середовища характерно приділяти велику увагу комунікаційним питанням. Учасники дослідження (серед них – і представники влади) зазначали недостатню пояснювальну роботу військової адміністрації, «канцелярський стиль» та відсутність діалогу з громадськістю:

«Як вони реагують на хейти. На всі претензії вони відповідають в стилі: «Сам дурак». Наче люди самі винні, що їх не розуміють. Стиль комунікації теж треба змінювати». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Власне, проблема полягає не стільки у форматі комунікації, скільки у відсутності практик залучення, притаманних обраним органам місцевого самоврядування. Йдеться про регулярну взаємодію з громадою, здатність працювати з запитами «знизу» та створювати відчуття впливу громадян на ухвалення рішень:

«Подивіться на вибух активізму, який відбувся у нас під час окупації. В значній мірі він пов'язаний був з місцевими депутатами. Ми можемо цих депутатів

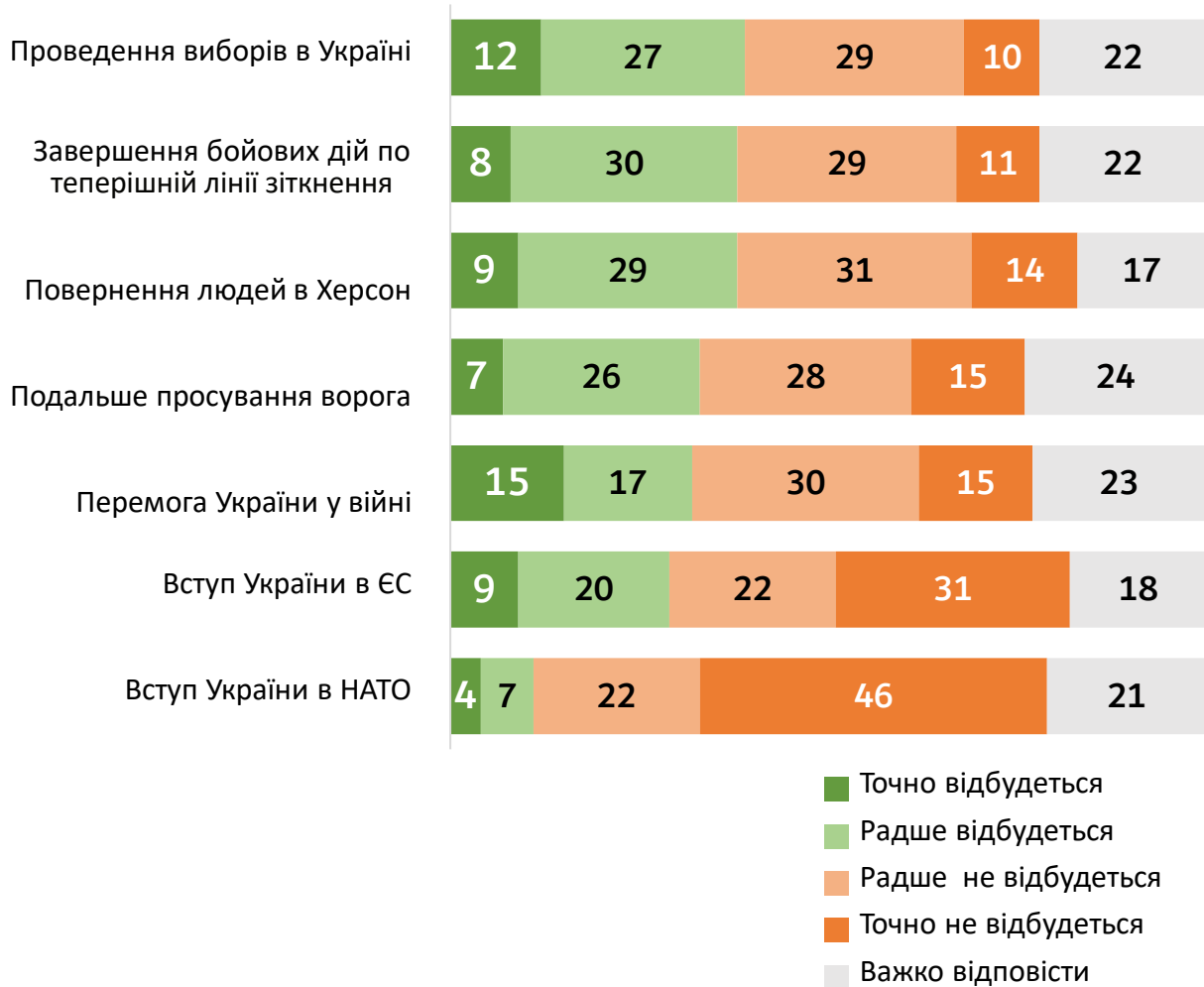
критикувати, що вони такі-сякі, але вони виграли вибори, вони активні, вміють спілкуватися з людьми та мають ресурс...

Сподіваюся, у нас буде реалізований сценарій відродження місцевого самоврядування. Головне, ми будемо знати, що можемо змінити цю владу. Ми, а не начальник Офісу Президента». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Ще одним індикатором, який опосередковано підтверджує наявність у населення запиту на демократичне урядування, є те, що вибори найчастіше називають серед очікуваних подій 2026 року. Це порівняння є доволі умовним, адже в межах одного переліку опинилися події різного порядку – від воєнно-політичних до соціальних (перемога України у війні, завершення бойових дій по лінії зіткнення, вступ до ЄС, повернення херсонців додому тощо), що ускладнює їхнє безпосереднє зіставлення. До того ж очікування виборів, вочевидь, більшою мірою пов'язане з національним, а не місцевим рівнем. Водночас ці результати свідчать про інтерес до питань представництва влади.

Громадська оцінка розвитку подій в Україні в 2026 році (березень 2026 р., N=400), %

Q.: Яким ви бачите розвиток подій по наступних питаннях у 2026 році?

Попри подекуди скептичне ставлення до влади, респонденти з патріотичних міркувань обмежують критику навіть у приватних розмовах, не кажучи вже про публічне висловлення позиції. Популярні в Херсоні телеграм-канали також дотримуються переважно нейтральної позиції відносно військової адміністрації.

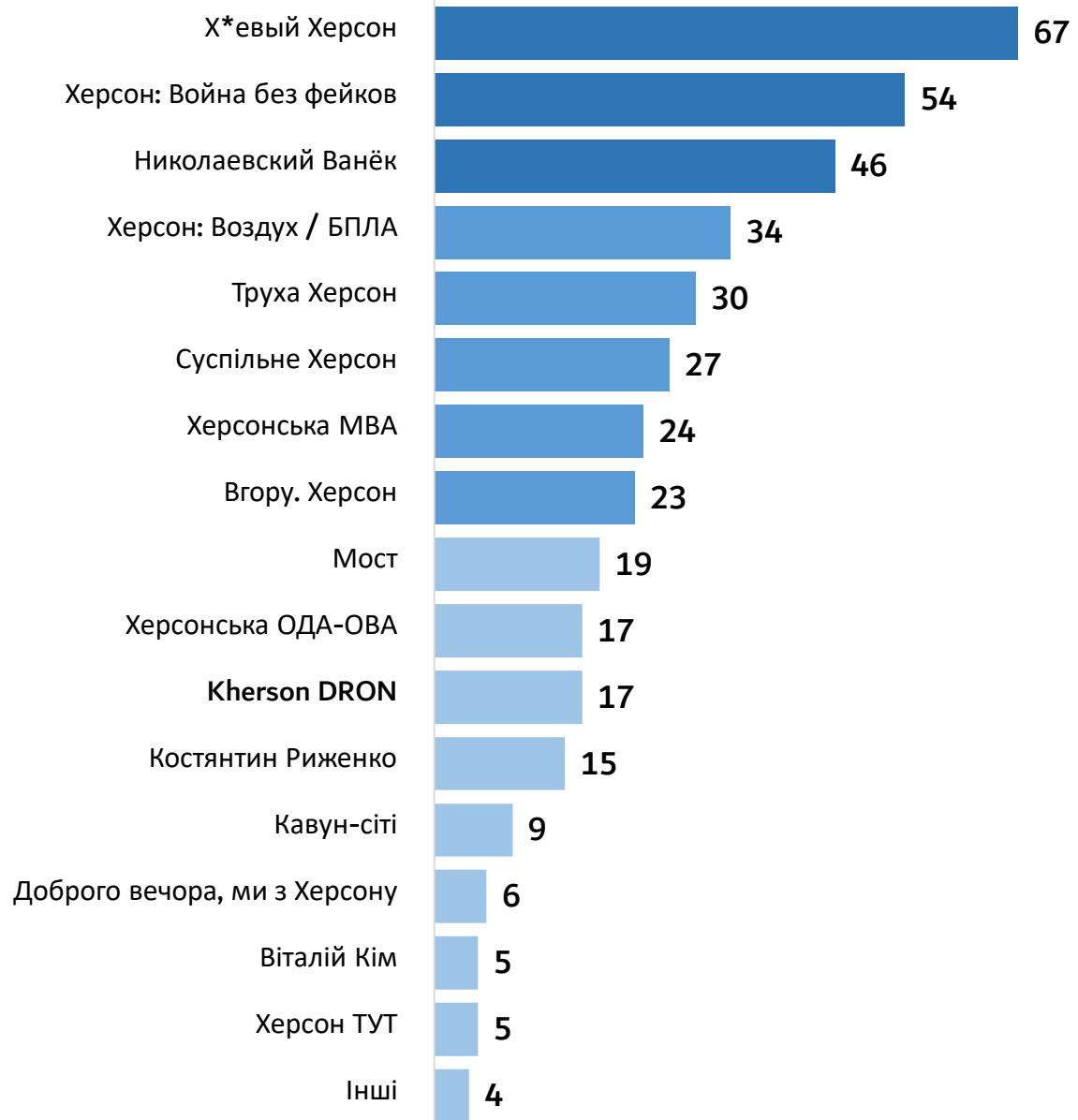
Загалом, саме телеграм є основним джерелом інформації для більшості опитаних (91%).

Трійка найбільш рейтингових каналів серед мешканців громади виглядає наступним чином: «Х*евый Херсон», «Херсон: война без фейков», «Николаевский Ванёк». Відвідуваність офіційних каналів військової адміністрації є меншою, але все ж досить високою. Крім того, повідомленнями влади активно користуються інші телеграм-канали, які розшарюють цей контент (здебільшого це офіційні зведення щодо обстрілів та безпекової ситуації). Тобто, потенційно влада має достатньо можливостей для того, щоби донести інформацію до цільової аудиторії або своїми каналами, або через інші інформаційні платформи.

Рейтинг телеграм-каналів (грудень 2025 р., N=402), %

Q.: Які з цих телеграм-каналів ви регулярно оглядаєте?

*Множинні відповіді

Користування інформаційними ресурсами Херсонських обласної та міської військових адміністрацій, (грудень 2025 р., N=402), %

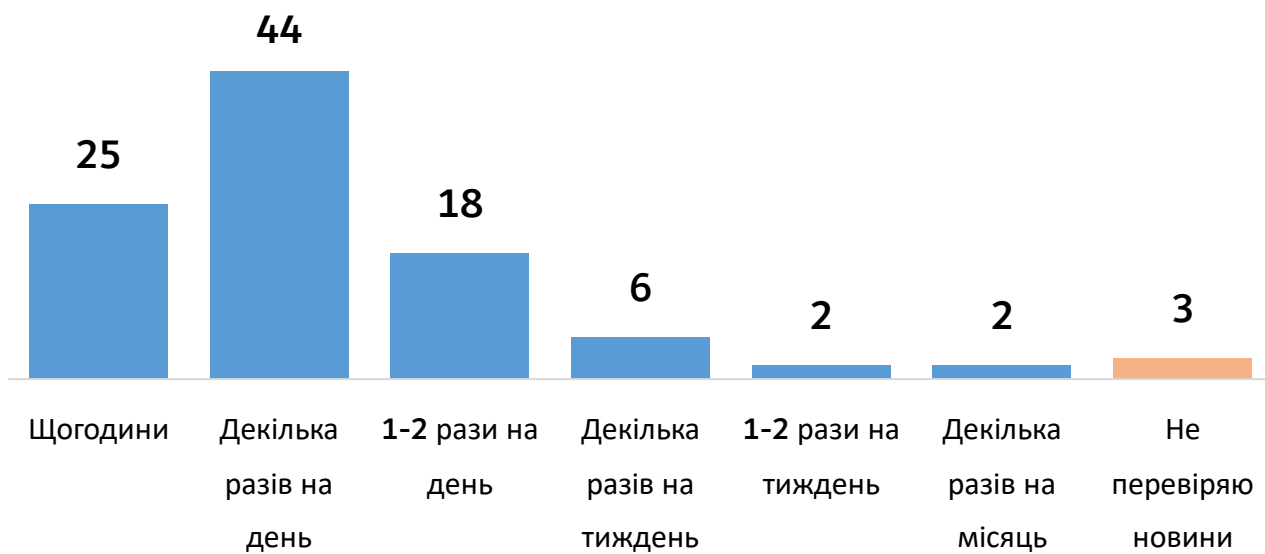
Q.: Наскільки часто ви користуєтесь наступними інформаційними ресурсами?

Додатково підтверджує відсутність реальних бар'єрів на шляху офіційних меседжів до споживача той факт, що інтенсивність споживання інформації у мешканців громади є дуже високою. Практично всі херсонці перевіряють новини щоденно, а чверть опитаних – навіть щогодини. Це стосується також і тих, хто виїхав за межі міста – тобто наразі не перебуває у зоні безпосереднього ризику, але при цьому зберігає високу емоційну залученість до подій у громаді.

Періодичність перегляду новин (грудень 2025 р., N=402), %

Q.: З якою періодичністю ви в середньому перевіряєте новини?

КОМУНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА, СОЦІАЛЬНА СФЕРА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

Згаданий феномен високого рейтингу комунальних служб пояснюється тим, що їхня робота оцінюється не за формальними стандартами якості, а скоріше є визнанням того внеску, який роблять комунальники у функціонування міста, ризикуючи власною безпекою. Сам факт надання послуг вже є подвигом. Оцінка всіх без виключення комунальних послуг має позитивний баланс довіри/недовіри.

Громадська оцінка якості надання послуг у Херсонській міській громаді (N=403), %

Q.: Оцініть, будь ласка, за 5-бальною шкалою, де 5 – найвища оцінка, а 1 – найнижча, якість надання наступних послуг у Херсонській міській громаді

Водночас слід враховувати, що спроможність комунальних служб значною мірою підтримується за рахунок міжнародної допомоги. Учасники дослідження, які працюють у комунальній сфері та в органах влади, зазначали, що підприємства отримували нову техніку, грантову підтримку на пальне, а також відновлення та оновлення інфраструктурних мереж:

«Ніколи такої комунальної техніки в Херсоні як зараз не було». (Глибинне інтерв'ю; державна служба).

Фактично єдиною комунальною сферою, що викликає системне невдоволення, є централізована система тепlopостачання. Дані онлайн-опитування свідчать про чітку схильність мешканців до переходу на індивідуальне опалення, а також, меншою мірою, до розвитку локальних рішень – міні-котелень на рівні будинку або кварталу. Матеріали глибинних інтерв'ю та фокус-груп підтверджують цю тенденцію: централізована модель сприймається як вразлива під час військових дій та неефективна у мирний час:

«Ще до війни казали, що не ефективно централізоване опалення. А зараз ТЕЦ постійно під атаками, я так розумію, що в повному обсязі відновити її буде неможливо. Треба було раніше вкладатися в міні-котельні». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

При цьому, якщо міні-котельні радше розглядаються як рішення на післявоєнний період, то спрощення процедур з встановлення індивідуального опалення люди хотіли би отримати вже зараз.

Громадське бачення системи опалення в майбутньому Херсоні (N=400, січень 2026 р.), %

Q.: Якою переважно має бути в майбутньому система опалення в Херсоні?

Окремим викликом на перспективу стане необхідність поводження з великими обсягами відходів руйнувань, що накопичуються внаслідок обстрілів. Йдеться про потребу в системних рішеннях щодо їх розбору, вивезення, сортування, утилізації, повторного

використання. З огляду на масштаби пошкоджень, це питання набуватиме дедалі більшої актуальності у процесі повоєнного відновлення громади:

«Значна частина будівель пошкоджені або зруйновані. Ті, що пошкоджені, в майбутньому їх теж будуть розбирати. Вже зараз існує велика проблема, що з цим робити. У нас немає можливості переробляти розбиті блоки чи цеглини. Те, що ми можемо на сьогодні своїми силами утилізувати чи замінити, ми робимо. Але будівельного сміття стає все більше і більше. Ми дійдемо до того, що біля кожного населеного пункту буде нове стихійне сміттєзвалище, тому що на сьогодні просто немає куди це подіти». (Фокус-група; комунальна сфера).

Цікаво, що самі мешканці наразі або не бачать в перерахованих викликах великої проблеми, або з розумінням ставляться до об'єктивних обмежень в роботі комунальних служб. Натомість оцінка соціальних та освітніх послуг, а також сфери гуманітарної допомоги, виявилася більш критичною.

У випадку соціальної сфери цей скепсис не стільки свідчить про гіршу якість роботи інституцій, порівняно із комунальниками, скільки відображає специфіку самої взаємодії з ними. Тут значно більше прямих звернень, індивідуальних рішень і контактів із системою, що робить досвід отримання послуг більш чутливим до бюрократичних процедур, затримок чи нерівномірного доступу.

У сфері освіти ключовою проблемою залишається неможливість поєднати безпеку і якість навчання. Дистанційний формат не забезпечує належного рівня засвоєння знань та соціалізації, тоді як очне навчання, навіть за наявності укриттів, є більш небезпечним. Спроби поєднання цих двох моделей не компенсують одна одну, а радше фіксують системну дилему, яка в нинішніх умовах не має вирішення.

З одного боку зростає втома від дистанційної освіти: порівняно з 2024 роком на 13% зменшилась кількість тих, хто не бачить йому альтернативи (з 34% тоді до 21% зараз). Значно зросла також частка людей, які підтримують ідею змішаної або повністю очної форми навчання. З іншого боку, якісні дослідження показують, що чимало батьків в умовах небезпеки просто не відпускають дітей з дому.

Однією з можливих ініціатив працівники освітньої сфери називали організацію виїзних заходів – короткотермінових навчальних і позашкільних програм, таборів та обмінів у безпечніших регіонах України або за кордоном задля того, щоби діти принаймні спілкувалися одне з одним:

«Два роки був карантин, вже чотири роки війна. Тобто ця дитина взагалі не пам'ятає нормального життя... Коли вони бачать співрозмовника в інтернеті, вони себе вільно відчують, а коли вони приходять в осередок, де є інші діти, це

жах. Вони не вміють спілкуватися і поводитись один з одним. Коли вони приходять, вони сідають просто на певній відстані одне від одного». (Фокус-група; освіта та культура).

Альтернатива дистанційному навчанню в умовах обстрілів (лютий 2026 р., N=400), %

Q.: Які, на Вашу думку, форми навчання в школах можуть бути альтернативою дистанційному навчанню в умовах обстрілів Херсона?

*Множинні відповіді

Інші відповіді: дітей треба вивозити з зони бойових дій / перебування дітей на території громади дуже небезпечно / які б не були безпечні місця для навчання, дорога до школи залишається дуже небезпечною; звичайне навчання безпека якого реалізована активним захистом (влада дуже економить на захисті Херсона) / навчання очне в облаштованих для цього укриттях / якщо закладів з облаштованими укриттями було б в достатній кількості, а не максимум 2 на район, то можливе було б і очне навчання; нормальне навчання в закладах іншої безпечної держави; спеціалізовані школи-інтернати в іншому місті.

Що стосується гуманітарної допомоги, це поле є суперечливим і містить кілька паралельних логік оцінювання. В експертному середовищі (тут представники влади, громадського сектору та бізнесу демонструють солідарність) доволі поширеною є критика споживацього ставлення до гуманітарної підтримки, уявлення про її надмірний характер або неефективність у довгостроковій перспективі:

«Населення вже настільки звикло отримувати, що це як наркотик. Вони настільки звикли, що вже навіть вимагають цю гуманітарну допомогу».
(Фокусгрупа; державна влада).

Люди, які працюють в гуманітарних програмах, дивляться на цю проблему з іншого боку. Вони підкреслюють недостатність існуючої підтримки – особливо для тих, хто формально не підпадає під вразливу категорію населення («у нас немає «позакатегорійного» населення»). Категоризація отримувачів не відповідає реальним потребам і залишає без допомоги тих, хто її потребує.

Зрештою, за даними кількісного дослідження, питання про те, де отримати гуманітарну допомогу, є найбільш запитуваним серед херсонців. Отже, у сфері гуманітарної допомоги фіксується не просто різниця в оцінках, а структурна напруга між підходами щодо її ролі.

Оцінка потреб в довідковій інформації в громаді (листопад 2025 р., N=403), %

Q.: Якої довідкової інформації про життя в Херсоні вам зараз бракує?

Інше: інформації про захист міста від обстрілів, дронів; у разі необхідності комунікації з державними установами бракує контактної інформації, гарячих ліній; як допомогти безхатнім тваринам / де стерилізувати; як отримати соціальну / медичну допомогу малорухомим, людям з інвалідністю; інформації щодо відновлення / ремонту житла; як діяти, якщо постраждала квартира; як отримати акт про повну непридатність житла; про отримання відшкодування після обстрілів; інформації щодо боротьби з корупцією місцевих чиновників; як витрачається місцевий бюджет; телефони майстрів з ремонту (сантехніки, електрики, комп'ютерної техніки, взуття тощо).

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ

Економіка Херсонської громади продовжує функціонувати, однак її розвиток стикається з низкою системних обмежень. Насамперед йдеться про безпеку, зменшення наявної чисельності мешканців громади, а також зміну демографічної структури населення, яке зараз складається переважно з пенсіонерів. Наявність базового попиту дозволяє нинішній економічній моделі працювати й надалі, однак вона не має великого потенціалу для розвитку, особливо у сфері виробництва. Водночас гнучкість малого та середнього бізнесу, а також готовність великих мереж підтримувати діяльність заради збереження активів і присутності на ринку, обумовлюють певний запас стійкості, попри всі проблеми:

«Наш бізнес, звісно, молодці. Працюють магазини, кафешки, перукарні, салони краси, спортзали». (Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Водночас самі підприємці зазначають, що підтримання діяльності бізнесу в цих умовах здебільшого не пов'язане з отриманням прибутку. Особливо багато зауважень було щодо нерентабельності роботи, якщо електроенергію доводиться виробляти на генераторі (польовий етап дослідження проходив взимку, коли споживачі стикалися з щоденними відключеннями):

«40 літрів бензину треба, щоб один день працював генератор. Це доходить до трьох тисяч гривень на день, розумієте? На генераторі ти в мінус працюєш. Якщо в нуль виходиш, то вже радуєшся». (Фокус-група; бізнес).

У цьому контексті ключову роль у підтримці економічної активності відіграють зовнішні ресурси – зокрема, державна підтримка, міжнародна допомога, гранти на розвиток громадського сектору (які фактично виступають додатковим джерелом доходів у громаді через виплату заробітних плат, оплату послуг і закупівлі).

Відповідно, і перспективи відновлення громади здебільшого пов'язуються саме із зовнішнім фінансуванням, а не з внутрішніми ресурсами. Водночас мешканці декларують готовність особисто долучатися до процесів відновлення, і цей рівень готовності залишається стабільно високим упродовж трьох років досліджень. Такий потенціал залучення є важливим ресурсом консолідації громади та може бути використаним під час відновлення.

Власний внесок у відновлення (січень 2026 р., N=400), %

Q.: Щоб ви особисто могли зробити для відновлення Херсону? Виберіть все, що вас стосується.

*Множинні відповіді

Інші відповіді: вже працюю / працювати, будувати / можу принести користь лише своєю фізичною працею; буду рада працювати на рідне місто, якщо мені запропонують відповідні моїм навичкам умови; долучатись в якості експерта; свідчити в суді проти влади, що краде під час війни; немає можливості (маленька дитина, інвалідність тощо).

Серед пріоритетних напрямів розвитку громади респонденти насамперед виокремлюють малий та середній бізнес як основу економічного відновлення. Також у фокус-групах та експертних інтерв'ю чітко проявляється висока підтримка ідеї створення спеціальної економічної зони з пільговим оподаткуванням після закінчення війни.

Пріоритетні напрямки розвитку міста (січень 2026 р., N=400), %

Q.: Які напрямки розвитку міста ви вважаєте пріоритетними?

*Множинні відповіді

Інші відповіді: агропромисловість; відновити свій статус річкового та морського порту / відновити суднобудування; наука та освіта; безпекове відновлення, відбудова критичної інфраструктури, оновлення житлового фонду, розвиток логістики; усі галузі можна розвивати, тощо.

До трійки ключових пріоритетів розвитку міста також входить туризм, що на перший погляд видається парадоксальним з огляду на безпекову ситуацію і невизначеність щодо майбутнього. Втім, у ширшому контексті це виглядає логічним. У своїх уявленнях про відновлення херсонці прагнуть бачити місто добре впорядкованим, привабливим, комфортним як для мешканців, так і для гостей. Тобто, акцент на туризм є продовженням запиту на привабливий Херсон:

«І хочеться, як війна скінчиться, щоби почали не красти, а вкладати гроші в реконструкцію міста – в проспекти, газони, тротуари. Щоби людям було приємно просто пройтися, відпочити. З дітьми, з візочками. Навіть коли іноземці приїдуть, вони ж будуть все це бачити». (Фокус-група; бізнес).

У цьому контексті в експертному середовищі досить поширеною є думка про переосмислення функціонального призначення території великих промислових підприємств. З огляду на масштаби руйнувань та зміну економічних передумов, їх повноцінне відновлення як виробничих майданчиків оцінюється як малоімовірне. Натомість розглядаються сценарії трансформації цих просторів у житлові, паркові та рекреаційні зони:

«Площі наших гігантів промислових – я маю на увазі колишній комбайновий завод, бавовняний комбінат та інші – можуть стати місцем побудови інноваційної інфраструктури. Треба один раз прийняти таке рішення, зрозуміло, з певними компенсаторними механізмами, і всю цю прибережну зону переробити у місце відпочинку, дозвілля, спорту і розваг». (Глибинне інтерв'ю; влада).

Показово також і те, що більшість мешканців (62% проти 22%) схильються до того, щоби створювати принципово нове місто, а не відновлювати як було. Ще більше частка тих, які переконані, що після відновлення Херсон буде кращим, ніж до війни (77% проти 16%). Все це підкреслює виразну орієнтацію херсонців на побудову нового, комфортного і привабливого міста.

У цьому контексті прагнення до нових рішень проявляється і в баченні майбутнього Каховської ГЕС. Лише невелика частина херсонців підтримує ідею відновлення станції у довоєнному вигляді. Натомість переважає позиція про доцільність пошуку альтернативних інженерних рішень, які б дозволяли виконувати необхідні функції без створення великого водосховища та затоплення значних територій. Такий підхід відображає ширше прагнення переосмислення попередніх моделей розвитку з урахуванням безпекових, екологічних і просторових викликів.

Громадська оцінка бачення майбутнього Каховської ГЕС (лютий 2026 р., N=400),
%

Q.: Який варіант майбутнього Каховської ГЕС ви вважаєте найбільш доцільним?

Водночас якщо йдеться про особисті пріоритети відновлення, для більшості мешканців на перший план виходить базове – відбудова пошкоджених і зруйнованих будинків та квартир.

Пріоритети відбудови пошкоджених об'єктів міста (січень 2026 р., N=400), %

Q.: Які зруйновані чи пошкоджені будівлі та об'єкти інфраструктури, на Вашу думку, треба відбудовувати в Херсоні у першу чергу? Виберіть три найважливіші речі.

*Множинні відповіді (не більше 3-х)

Інші відповіді: історичні будівлі / деякі історичні споруди: Морехідку, Катерининський собор; спочатку заміна комунікацій, потім житло (навіть те житло, що візуально не пошкоджено, потребує ремонту), одночасно школи та садочки; комунальні споруди; розбудовувати підземне місто, щоб під землею були заводи, лікарні, школи.

Загалом, у сприйнятті мешканців простежується очікування, що питання відновлення і відбудови житла, зокрема після війни, буде вирішене за рахунок зовнішніх ресурсів (репарації від країни-агресора, державна допомога або міжнародна підтримка):

«Херсон буде флагманом відновлення. Гадаю, це буде міжнародне фінансування через кабмін. Всі ці країни, які зараз допомагають Україні, замість гуманітарки чи військового спорядження, профінансують компенсації за втрачене і пошкоджене житло. Принаймні 80% коштів буде йти саме на житло». (Глибинне інтерв'ю; державна служба).

Ці очікування поєднуються з уявленнями про недоцільність ремонту застарілого житлового фонду і очікуваннями повної заміни житла за сучасними стандартами:

«Багато будинків житлового фонду міста вже відслужили своє. Нормативні строки експлуатації цих «панельок» чи «хрущовок» – 50 та 75 років, в залежності від типу. В принципі, їхній строк закінчується от-от. Зараз дуже багато пошкодженого житла, гадаю після війни все це буде демонтовано і збудовано наново. За новими стандартами». (Глибинне інтерв'ю; бізнес).

Окремо постає питання херсонських дач на островах Дніпра, які для багатьох містян були важливою частиною повсякденного способу життя. У післявоєнній перспективі респонденти вважають справедливим або надання компенсацій, або відбудову дачних будинків, якщо це дозволить зробити безпекова ситуація після війни. Додаткові ризики тут створює невизначеність з післявоєнною лінією розмежування. Під час глибинних інтерв'ю власники дачних будинків висловлювали побоювання, що дніпровські острови опиняться у «сірій зоні», яка взагалі буде закритою для цивільних:

«Це була одна з найцікавіших особливостей нашого міста, яка виникла десь у 60-х роках, ця дачна культура на островах. Ми всі любили проводити час на дачах, рибалили, робили вино, вирощували щось екзотичне. Відмовитися Херсону від дач – це як відірвати собі одну руку. Але я думаю, що після війни там буде сіра зона, замінована, з диверсантами». (Глибинне інтерв'ю; освіта).

Загалом питання майбутньої лінії розмежування постає як один із ключових факторів, що визначатиме можливості та обмеження повоєнного відновлення громади. Саме від її конфігурації залежатимуть не лише перспективи використання окремих територій (зокрема острівних), але, що набагато важливіше, безпекові умови, інвестиційна привабливість і формат подальшого існування Херсона. Йдеться, зокрема, про принципово різні сценарії розвитку подій: збереження розмежування по поточній лінії зіткнення або відновлення повного контролю України над усією територією Херсонської області.

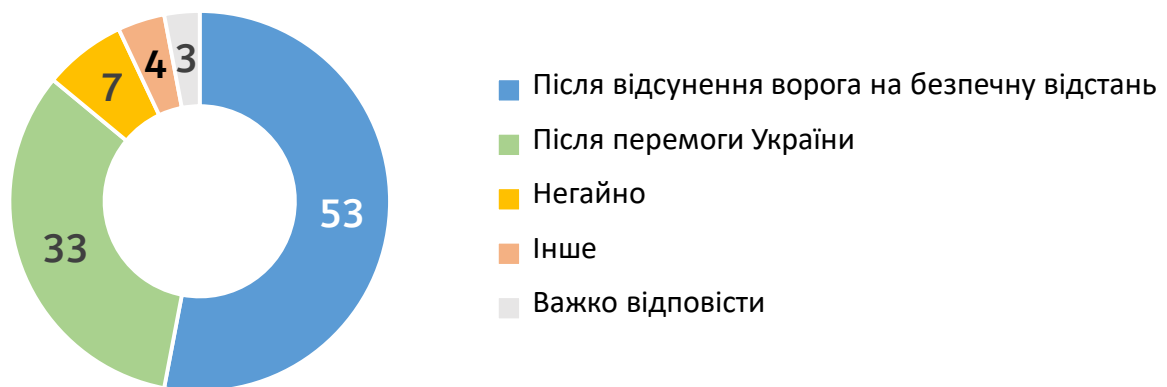
У першому випадку, за оцінками учасників якісного дослідження, Херсон буде функціонувати як прифронтове місто-фортеця з високим рівнем мілітаризації та обмеженими можливостями для цивільного розвитку. Натомість у другому сценарії відкриваються якісно інші перспективи комплексної відбудови. Відповідно, стратегічне бачення відновлення має враховувати таку поліваріантність і передбачати гнучкі підходи, здатні адаптуватися до різних траєкторій розвитку ситуації.

Загалом, херсонці практично не розглядають можливість повноцінного відновлення вже зараз, допоки війна триває і противник залишається у безпосередній близькості від міста. Уявлення про перспективи відновлення після війни також суттєво залежать від розмежування:

«Якщо лінія розмежування пройде по Дніпру, відновлювати не має сенсу. Кілометр займуть укріплення. Це також будівництво, потрібні будуть якісь інженерні війська. Але це формат військового містечка». (Глибинне інтерв'ю; державна служба).

Громадське бачення часу початку відновлення (січень 2026 р., N=400), %

Q.: Коли, на вашу думку, треба розпочинати відновлення Херсона?

Інші відповіді: коли закінчиться війна / після закінчення бойових дій / після повного припинення бойових дій / підписання миру / отримання гарантій безпеки / після закінчення війни та вирішення територіальних питань; як тільки будуть безпекові можливості, то одразу треба братись за відновлення; після звільнення всіх окупованих земель України та звільнення людей (з полону у тому числі), після притягнення до суду або ліквідації військових злочинців; після зміни влади в Україні; постійно відновлювати, тому що тут живуть люди / стратегії мають розроблятися вже зараз.

ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ

Як уже зазначалося вище, одним із визначальних чинників повоєнного розвитку регіону є конфігурація майбутньої лінії розмежування. Від її остаточного встановлення залежатимуть не лише безпекові умови, але й демографічна динаміка, зокрема рішення мешканців щодо повернення до Херсона. Результати досліджень свідчать, що ці наміри є принципово варіативними і значною мірою залежать від того, який саме сценарій буде реалізовано. Зокрема, відносно невелика кількість опитаних вважають доцільним повернення додому у разі підписання перемир'я по теперішній лінії зіткнення.

Військово-політичні умови повернення херсонців в Херсон (березень 2026 р., N=400), %

Q.: Зараз багато хто говорить про повернення у Херсон тих, хто виїхав з міста після 24-02-2022. Як ви вважаєте, за яких військово-політичних умов херсонці можуть повертатися у місто?

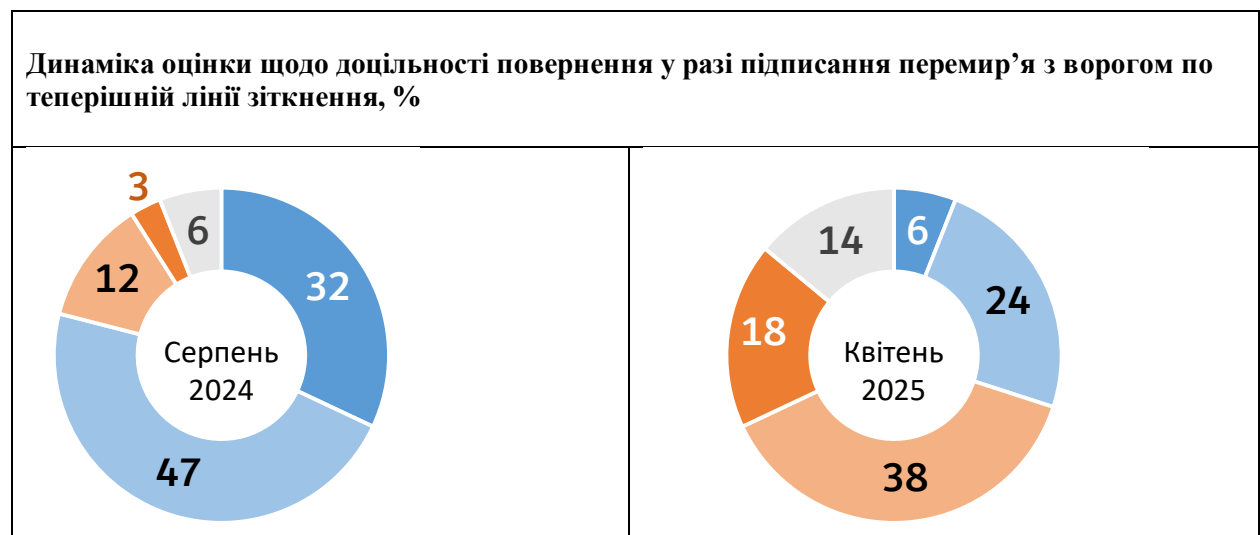
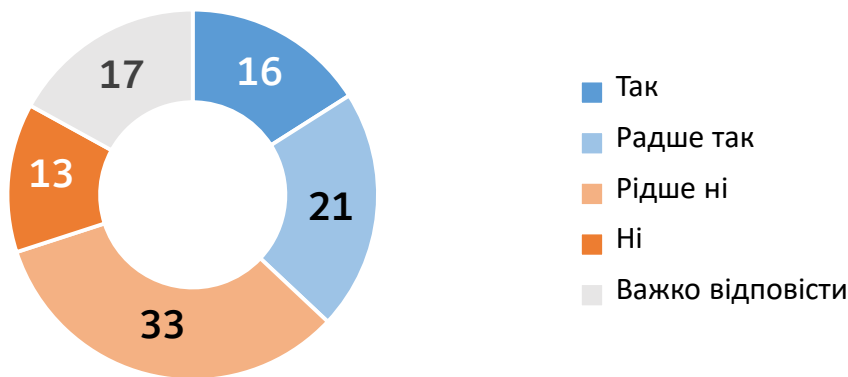

Більше того, дані щорічних досліджень вказують на скорочення частки тих, хто загалом розглядає можливість повернення.

Ці тенденції підтверджуються і якісними даними. Під час глибинних інтерв'ю та фокус-груп учасники неодноразово зазначали, що їхні родичі та знайомі з Херсона, які перебувають за кордоном або в інших регіонах України, з плином часу змінили свої наміри щодо повернення. Якщо раніше переважала установка на тимчасовість виїзду та подальше повернення додому, то нині дедалі частіше фіксується відмова від таких планів. Ймовірно, це пов'язано насамперед із поступовою інтеграцією в нові соціальні та економічні контексти. Сам факт такого зсуву в настроях є показовим і свідчить про своєрідний перелом у сприйнятті майбутнього: від домінування очікувань повернення – до поступового прийняття сценарію довготривалого або постійного проживання поза Херсоном.

Громадська думка щодо доцільності повернення у разі підписання перемир'я з ворогом по теперішній лінії зіткнення (березень 2026 р., N=400), %

Q.: Як ви особисто вважаєте чи варто херсонцям повертатися у місто у разі підписання перемир'я з ворогом по теперішній лінії зіткнення?

Одним із ключових чинників, свого роду «якорем», що визначає потенціал повернення, є житло. Для більшості респондентів саме наявність збереженого або відновленого житла виступає базовою передумовою для рішення про майбутнє місце проживання. Саме тому велику роль відіграватиме стан житлового фонду після завершення бойових дій та очікування щодо його відбудови. У цьому контексті державна або донорська політика у сфері житла стає критично важливим фактором, що може або стимулювати повернення, або, навпаки, закріпити тенденції до довготривалої міграції.

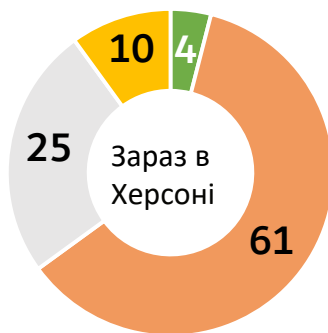
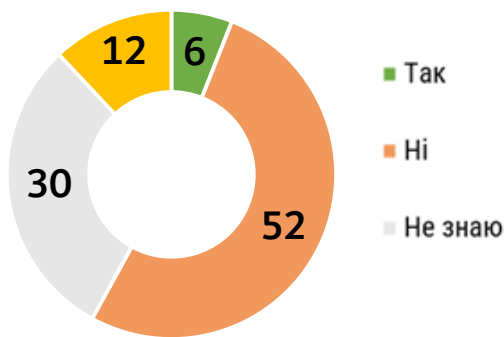
Динаміка основних причин, чому херсонці можуть згодом повернутися у місто (N=400), %

Показово, що більшість мешканців Херсонської громади, включно з тими, хто наразі перебуває за її межами, поки не планують продавати своє житло. Житло виступає не лише матеріальним активом, але й формою «резерву» на майбутнє. Тобто, все ж таки вони не відкидають остаточно перспективи повернення. Крім того, ті, хто виїхав, у переважній більшості готові взяти участь у відновленні громади чи принаймні декларують таке бажання.

Наміри продажу нерухомості в громаді (грудень 2025 р., N=403), %

Q.: Чи плануєте ви продавати нерухомість у Херсоні?

Отже, установки мешканців Херсонської громади щодо можливого повернення додому мають амбівалентний характер. На їхнє формування, ймовірно, суттєво впливає зростаюча соціальна дистанція між тими, хто виїхав, і тими, хто залишився в громаді, яка подекуди набуває форм відчуження або неприязного ставлення. Особливо виразно це проявляється щодо херсонців, які нині перебувають за кордоном.

Цю дистанцію додатково підсилюють соціальні мережі: у той час як одна частина громади живе в умовах постійної небезпеки, інша постить фотографії з європейських міст та курортів. Звісно, така візуалізація є вибірковою і відображає лише «презентаційну» сторону повсякденного життя мігрантів, які стикаються з цілою низкою викликів та проблем. Але у будь-якому разі розрив між умовами життя є значним і він загострює відчуття несправедливості.

Додатковим індикатором цих тенденцій є низький рівень сприйняття згуртованості: лише чверть респондентів, опитаних у грудні 2025 року, вважають Херсонську громаду згуртованою.

Глибинні інтерв'ю фіксують помітне роздратування серед респондентів, що мешкають безпосередньо у Херсоні, щодо навіть гіпотетичної можливості державної підтримки чи інших форм заохочення для повернення в громаду тих, хто виїхав:

«Ті, хто живуть під обстрілами, не приймуть жодних ідей щодо преференцій та заохочень чи створення умов для повернення мігрантів. Тобто, тим, хто за кордоном весь цей час перебував, ще будуть гроші платити, аби вони поверталися? Чи держава буде стимулювати їхнє повернення якимось додатковими благами? Я думаю, що це дуже неправильна державна політика».
(Глибинне інтерв'ю; громадський сектор).

Це свідчить про те, що публічні наративи щодо єдності громади, особливо з боку влади, потребують максимально обережного формулювання та чіткого розуміння цільових аудиторій. Без належної чутливості до внутрішніх напружень такі меседжі можуть не лише не досягати очікуваного ефекту, але й викликати протилежну реакцію, посилюючи відчуття поділу між різними групами мешканців.

Показово, що навіть потенційні джерела демографічного відновлення громади респонденти пов'язують передусім не з поверненням власних мешканців, а з припливом нових жителів з інших регіонів України або з інших населених пунктів Херсонської області. При цьому у попередніх хвилях досліджень, зокрема у 2024 році, також фіксувалися міркування про можливу роль «зовнішнього» населення, однак домінуючим залишалось очікування відновлення громади передусім за рахунок повернення власних мешканців. Упродовж двох років ця оптика помітно змінилася.

Розповсюдженою також є думка, що не варто витрачати зусиль на повернення херсонців – з такою тезою згодні 49% опитаних у січні 2026 року проти 42% тих, хто не згоден.

Громадська думка щодо джерел відновлення населення (січень 2026 р., N=400), %

Q.: Наскільки ви згодні з наступними твердженнями:

Згодні з твердженнями (повністю та радше згодні разом)

Порівняння 2024-2026 рр.

Як видно за результатами кількісного дослідження, тільки кожен шостий з опитаних схвально висловився щодо відновлення населення Херсона за рахунок мігрантів з інших країн. Насправді підтримка цієї ідеї у разі проведення більш детального опитування може виявитися ще меншою.

Справа в тому, що уявлення респондентів про «мігрантів з інших країн світу» є неоднорідними. Багато хто, міркуючи щодо доцільності залучення іноземців, має на увазі вихідців не з Глобального Півдня, а з Європейського Союзу, інших розвинених країн світу або деяких пострадянських, не ворожих Україні держав. Учасники глибинних інтерв'ю інколи не розуміли суті цього питання, оскільки для них здавалось очевидним, що люди з багатих і благополучних країн не поїдуть жити в Херсон. Натомість мігрантів з держав, де безпекова та економічна ситуація є гіршою, ніж в Україні, вони просто не розглядають як потенційних сусідів. Окрема людина може на теоретичному рівні підтримувати міграцію («Америка – теж країна мігрантів, і нічого»), але якщо конкретизувати місце походження потенційних переселенців, її відповідь буде іншою.

ІДЕНТИЧНІСТЬ, МОВА ТА СИМВОЛІЧНИЙ ПРОСТІР

Однією з ключових характеристик ідентичності мешканців Херсонської громади є її виразна прив'язаність до міста. Люди відчують себе в першу чергу херсонцями, хоча це не заперечує одночасно самоідентифікації як українці чи громадяни України. У порівнянні з попередніми хвилями досліджень простежується тенденція до посилення саме міської ідентичності, що свідчить про зростання її значущості.

Показово, що територіально-групова ідентичність не має виразного регіонального виміру. Такі варіанти, як мешканець/мешканка Херсонської області чи Півдня України обирають значно рідше і майже ніколи вони не виходять на перший план. Таким чином, ідентифікація є чітко прив'язаною до міста як до ключового фактора згуртованості та збереження спільності.

Отримані результати мають важливі управлінські імплікації. Зокрема, вони вказують на певну невідповідність між домінуючою моделлю організації влади, яка значною мірою орієнтована на обласний рівень, та базовими установками самих мешканців. Сильна міська ідентичність (на першому плані) і національна самоідентифікація (на другому) дозволяють припустити, що більш релевантною для херсонців є модель управління, яка вибудовується «знизу вгору» – від громади до столиці без вираженого акценту на обласному рівні.

Q.: Ким з наведеного списку Ви себе відчуваєте у першу чергу?

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ

Динаміка територіально-групової ідентичності херсонців в 2024-2026 рр.

	в першу чергу		в другу чергу		в третю чергу	
	Серпень 2024 р.	Квітень 2026 р.	Серпень 2024 р.	Квітень 2026 р.	Серпень 2024 р.	Квітень 2026 р.
Херсонцем, херсонкою	46	51	23	24	13	13
Українцем, українкою	30	21	23	28	13	21
Громадянином (громадянкою) України	15	18	22	20	23	18
Мешканцем (мешканкою) Херсонської області	3	4	13	15	7	9
Півдняком, півднячкою (мешканцем Півдня України)	3	3	8	6	12	10
Європейцем, європейкою	1	1	6	2	16	10
Громадянином колишнього СРСР, радянською людиною	<1	<1	0	<1	1	2
Тавричанином, тавричанкою (мешканцем, мешканкою Таврії)	0	0	<1	2	2	4
Представником своєї національності (етнічної групи)	0	0	0	0	1	1
Мешканцем світу, космополітом	<1	0	1	1	4	5
Ніким із перелічених	<1	0	<1	1	3	1
Важко відповісти	1	2	3	1	5	6

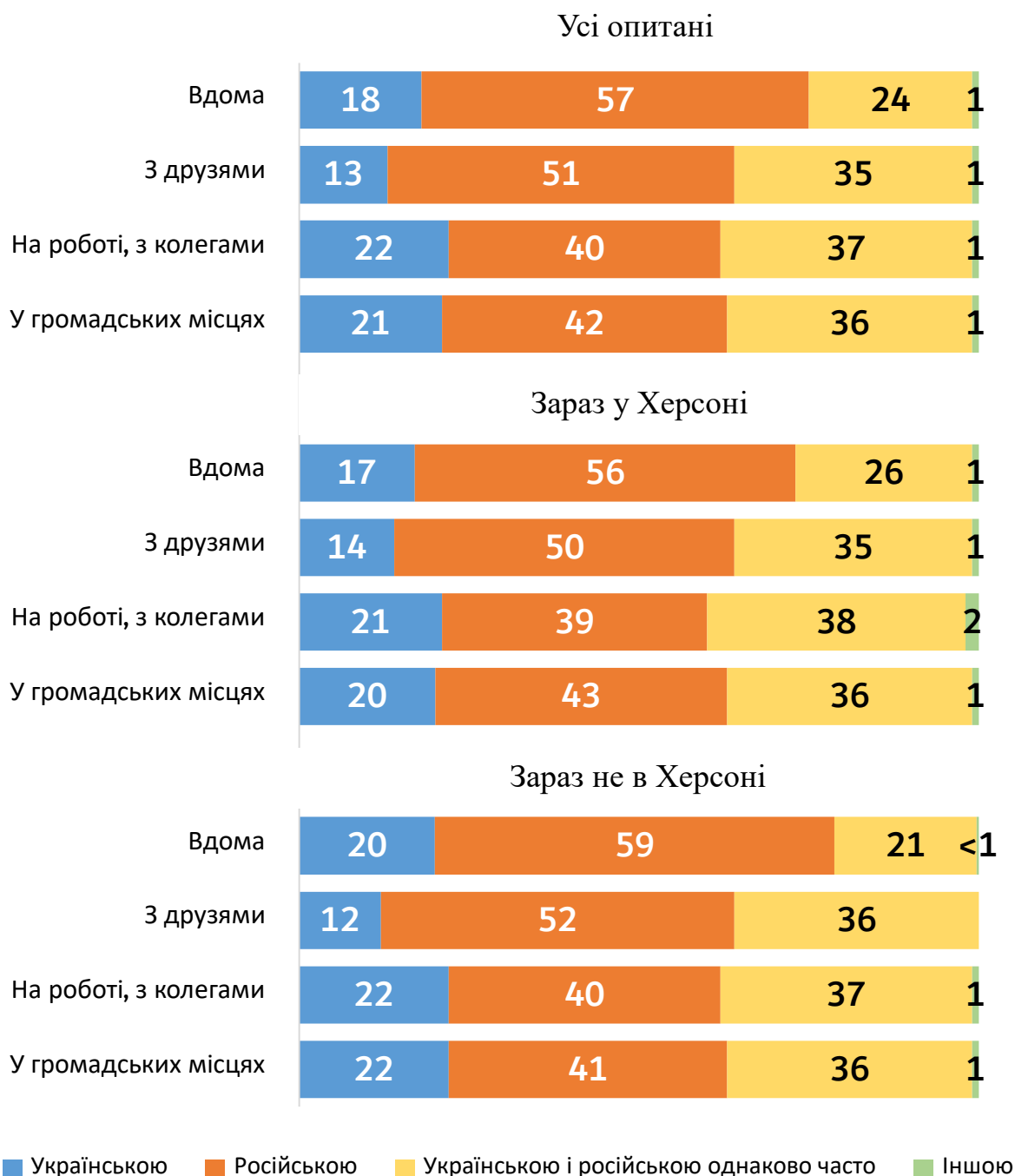
Досвід повномасштабної війни, окупації та вимушеного переміщення також суттєво вплинув на мовні практики херсонців. Якщо до 2022 року Херсон залишався переважно

російськомовним містом, то нині фіксується помітний зсув у бік ширшого використання української мови в повсякденному спілкуванні – особливо на роботі та в громадських місцях. Для частини респондентів цей перехід має усвідомлений характер і пов’язаний із переосмисленням ідентичності та дистанціюванням від російського культурного простору.

Водночас слід зауважити цікаву тенденцію: перехід на українську мову більшою мірою стосується тих, хто виїхав з Херсона до інших регіонів країни, де, відповідно, опинився в україномовному середовищі, ніж тих, хто залишився в місті. Тобто, вирішальну роль все ж таки грає соціальний контекст та оточення.

Мова спілкування до повномасштабного вторгнення (квітень 2026 р., N=400), %

Q.: Якою мовою ви частіше спілкувались до повномасштабного вторгнення?

Мова спілкування зараз (N=400), %

Q.: Якою мовою Ви зазвичай спілкуєтесь зараз?

Серед історичних постатей, яких мешканці найчастіше називають символами Херсона, фігурують Микола Куліш, Джон Говард, Григорій Потьомкін та Олексій Шовкуненко. Такий перелік поєднує як діячів української культури, так і постаті, пов'язані з історією міста в європейському та імперському вимірах. Як видно, ім'я британського філантропа Джона Говарда зберігає велике символічне значення в очах мешканців громади, отже дискусію щодо увічнення його пам'яті, розпочату у 2023 р., навряд чи можна вважати остаточно закритим. Нагадаємо, що [характер цієї дискусії та спосіб її модерації з боку влади](#) не сприяв формуванню відчуття залученості мешканців до ухвалення рішень.

В цьому контексті вельми показовим є також помітне зростання (радше, відновлення) символічного рейтингу Потьомкіна між 2024 і 2026 рр. з 17% до 25%. Пояснити це можна тим, що за відсутності відкритого діалогу щодо символічного простору громади, мешканці просто відмовляються від нав'язаних «згори» рішень і повертаються до звичних орієнтирів.

Історичні постаті – символи Херсона. Візія херсонців (квітень 2026 р, N=400), %

Q.: Яка з історичних постатей, на вашу думку, є символом Херсона?

*Множинні відповіді

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших благодійних фондів в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав більше 20 тисяч проектів на суму понад 350 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua

Facebook: www.facebook.com/irf.ukraine

Фонд Східна Європа – благодійна неприбуткова організація. Фонд є одним із лідерів громадського сектору в Україні, який реалізував понад 100 програм різного масштабу, тривалості та складності. Між напрямків діяльності – розвиток демократії та громадянського суспільства, гуманітарне реагування та відновлення, впровадження електронного урядування та багато іншого. Місія Фонду – трансформувати Україну в державу, яка служить людям та їх захищає.

Сайт: <https://eef.org.ua/>

Facebook: <https://www.facebook.com/eef.org.ua>

Норвезьке агентство з питань розвитку (Norad) – ключовий урядовий орган відповідальний за реалізацію міжнародної політики розвитку Норвегії. У тісній співпраці з глобальними партнерами Norad прагне до більш зеленого та справедливого світу, де поважаються права людини й ніхто не залишається осторонь. Виступаючи від імені Норвегії, Norad управляє грантами на довгостроковий розвиток і гуманітарну допомогу, а також надає експертні консультації Міністерству закордонних справ Норвегії та Міністерству клімату й навколишнього середовища. Завдяки знанням і співпраці Norad забезпечує реальний вплив норвезької допомоги на глобальний розвиток.

Сайт: www.norad.no

Facebook: www.facebook.com/Norad

Швеція інвестує державні ресурси в міжнародні зусилля з розвитку, спрямовані на покращення умов життя людей, які стикаються з бідністю та утисками в усьому світі. Швеція співпрацює з Україною з 1998 року, підтримуючи незалежні медіа, громадянське суспільство, захист довкілля та соціальні реформи. Сьогодні її довгострокова підтримка також включає відбудову інфраструктури та економічне відновлення, а також гуманітарну допомогу тим, хто постраждав від війни. Ця діяльність здійснюється за підтримки Швеції через Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (Sida).

Сайт: www.sida.se

Facebook: www.facebook.com/SidaSverige